

Försvarshögskolan

Den polska demokratis undergång

En analys av den polska demokratis förfall mellan 2015 och 2022

Emil Björk

Självständigt arbete, 15 hp

Statsvetenskap med inriktning krishantering och säkerhet

Påbyggnadskurs

HT 2023

Handledare: Dan Hansén

Antal ord: 10055

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	1
1. Inledning	2
1.1 Problemformulering	2
1.2 Syfte och frågeställning	3
1.3 Avgränsning	4
2. Teori	5
2.1 Bakgrund & teori	5
2.3 Operationalisering	12
3. Metod och material	14
3.1 Metod	14
3.2 Material	15
3.3 Validitet och reliabilitet.	16
4. Analys	18
4.1 Vad har hänt?	18
4.2 Hur hände det?	20
4.3 Anknytning till teorin.	22
5. Avslutning och diskussion	26
5.1 Svar på frågeställningarna	26
5.2 Avslutande diskussion och framtida forskning	27
6. Källhänvisning	28
6.1 Tryckta källor	28
6.2 Elektroniska källor	28
7. Appendix 1	30

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Sedan Berlinmurens fall 1989 har Europa gått i en allt mer demokratisk riktning. Det europeiska samfundet upprättade snabbt målet att så fort som möjligt integrera de forna sovjetiska lydstaterna in i den europeiska gemenskapen och de liberala demokratiska värden som har varit samhällsbyggande grundpelare i stora delar av västra Europa. På mindre än 10 år kunde länder som tidigare varit lydstat eller en del av Sovjetunionen som till exempel Estland, Lettland och Litauen integreras och bli medlemmar i internationella demokratiska institutioner som till exempel EU¹ och NATO.² Fördelarna med demokrati är många och det är ingen slump att dessa tidigare öststater har rört sig mot ett mer öppet, liberalt och demokratiskt samhälle.

De senaste 20 åren har dock utvecklingen gått åt ett annat håll. En majoritet av de europeiska staterna har sedan 2006 i olika grad rört sig i en mer auktoritär riktning.³ Denna utveckling ser vi hos de flesta europeiska länder, inte bara i de forna öststaterna. Länder som tidigare varit idealtyper för ett demokratiskt samhälle, till exempel Sverige och Nederländerna, har tagit steg bort från demokratin och mot auktoritarism samtidigt som flera nationer som efter Berlinmurens fall såg ut att omfamna demokratin snabbt har fallit i de demokratiska mätningarna. Sju av de tio europeiska länder som fallit mest på The Economists demokratiskala sedan 2006⁴ var fram till 1990-talet auktoritära stater och en del av östblocket, men som sedan genomgick en snabb demokratiseringsprocess för att efter det återigen röra sig mot att bli mer auktoritära. 2006 fanns det i Europa 17 länder som klassades som fullvärdiga demokratier, 2021 var den siffran nere på 10 länder. Vid första anblick kan man tro att det är de forna öststaterna som har sett en regression i mätningarna och därför tappat sin status som fullvärdiga demokratier men i själva fallet så är det flera väletablerade demokratier som till exempel Frankrike⁵ och Belgien som skiftat status.⁶ Detta beror självfallet på att de nyare demokratierna ännu inte hunnit nå status som fullvärdig demokrati innan den demokratiska regressionsvågen inträffade men om man räknar bort bottenkiktet så ser utvecklingen ganska likadan ut oavsett historisk bakgrund. Historiskt starka demokratier som till exempel Sverige och Danmark har sjunkit ungefär lika mycket i mätningarna som de historiskt svagare demokratierna som till exempel Bulgarien och

¹ Europeiska Unionen, Europeiska unionens historia 2000-2009, *Europeiska unionen*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_sv. (Hämtad 2023-11-09).

² North Atlantic Treaty Organization, NATO member countries, *North Atlantic Treaty Organization*, 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm#coldwar2 (Hämtad 2023-11-09).

³ Europaportalen, Demokrati i Europa, *Europaportalen*, 2023, <https://www.europaportalen.se/teman/demokrati-i-europa> (Hämtad 2023-11-09).

⁴ Ibid.

⁵ Frankrike har de senaste 10 åren balanserat mellan status som fullvärdig demokrati och demokrati med anmärkning men har vid en majoritet av mätningarna (7 av 10) klassats som demokrati med anmärkning. Europaportalen, Demokrati i Europa.

⁶ Europaportalen, Demokrati i Europa.

Moldavien.⁷ Denna till synes systematiska minskning av demokratin i Europa har ingen uppenbar förklaring och bör självklart betraktas som oroväckande med tanke på att det demokratiska Europa som vi känner till och som gett oss så mycket trygghet och välstånd under det senaste århundradet vara på väg att försvinna.

Majoriteten av forskare inom området är dessutom överens om att demokratier åtnjuter många fördelar gentemot auktoritära stater tack vare kravet på ledare att ha stöd från den egna befolkningen. Detta krav leder till starkare inhemska institutioner och således till en mängd fördelar, både ekonomiska, diplomatiska och militära.⁸ Matthew Kroenig hävdar i sin bok *The Return of Great Power Rivalry* att demokratier har större chans att nå framgång än auktoritära stater just tack vare att de demokratiska fördelarna väger tyngre än de auktoritära, även om han erkänner att auktoritära stater har vissa fördelar gentemot demokratier såsom till exempel förmågan att ta snabbare och mer drastiska beslut, större möjlighet att hålla en stadig riktning i policy då politiker inte behöver oro sig över nästa val samt förmågan att agera hänsynslöst när det behövs medans demokratier är begränsade av opinionen.⁹

1.2 Syfte och frågeställning

Målet med denna uppsats är att undersöka degraderingen av demokratin i Polen. Studien är teorikonsumerande och ämnar till att öka förståelsen kring den demokratiska utvecklingen i Polen genom att använda sig av teorin *democratic backsliding*. Genom att förstå fallet i Polen genom *democratic backsliding* hoppas uppsatsen kunna bidra till forskningsfältet och öka förståelsen bakom *varför* utvecklingen blev som den blev. Frågeställningarna för detta lyder som följande:

- *På vilket sätt har demokratins status i Polen påverkats sedan partiet Lag och Rättvisa kom till makten?*
- *Vilka var de viktigaste besluten som togs kopplat till demokratins status i Polen?*
- *Hur kan händelserna i Polen kategoriseras med hjälp av democratic backsliding och hur kan det öka vår förståelse för politiska besluts påverkan på demokratin?*

⁷ Europaportalen, Demokrati i Europa.

⁸ Matthew Kroenig, 2020, *The Return of Great Power Rivalry: Democracy versus Autocracy from the Ancient World to the U.-S. and China*. New York: Oxford University Press.

⁹ Kroenig, *The Return of Great Power Rivalry: Democracy versus Autocracy from the Ancient World to the U.-S. and China*, 38-40.

1.3 Avgränsning

Studien kommer endast att undersöka Polen mellan 2015 och 2022 och kommer endast att beröra de händelser de mest signifikanta gällande skiftet bort från demokrati. Anledningarna till att just 2015 till 2022 valdes är två. Den ena är att det var under denna period som det konservativa partiet Lag och Rättvisa (PiS) satt vid makten och den andra är att det är under denna period som rapporten *Nations in Transit* publicerats av forskningsinstitutet Freedom House. Studien hade möjligtvis blivit ännu mer givande genom att studera även tiden innan PiS kom till makten men detta hade krävt ett annat material och mer tid, något som inte finns tillgängligt för just denna studie. Studien kommer endast att undersöka de konkreta handlingar som begåtts av PiS under den period de satt vid makten och kommer inte att ta uttalanden, löften och andra utsagor i beaktning. Samtliga variabler som återfinns i materialet kommer att redogöras för, men endast de mest signifikanta kommer att tas i beaktning vid analysen. Detta för att få ett mer konkret resultat på bekostnad av generalitet. Hade alla variabler tagits i beaktning vid analysen hade studien varit enklare att generalisera gentemot andra fall men slutsatsen hade i sådant fall blivit mer spekulativ. Anledningen till att alla variabler ändå redogörs för i materialet är att studien ska bli mer reproducerbar. Vid studie av ett annat fall kan då de variabler som är mest signifikanta i det fallet jämföras med de variabler som är mest signifikanta i detta fall och en jämförande forskningsmöjlighet öppnas då upp.

2. Teori

2.1 Bakgrund & teori

Den demokratiska fördelen

Kroenig hävdar att demokratiska staters fördelar och ökade framgång härstammar från dess starka institutioner samt den styrande regeringens behov av folkligt stöd.¹⁰ Hela den demokratiska processen är uppbyggd på kraftfulla institutioner samt medborgerlig representation. Dessa två principer skapar nämligen både stabilitet och trovärdighet, dels på den nationella arenan men dels också på den internationella.¹¹ Tack vare starka institutioner byggda på att kunna fortsätta utföra sin uppgift oberoende av styrande parti samt de ledande aktörernas behov av medborgerligt stöd har de demokratiska staterna stora fördelar gentemot sina auktoritära motparter enligt Kroenig.¹² De demokratiska staterna får en bättre ekonomi, starkare militärmakt och en mer effektiv diplomati, just tack vare det demokratiska statsskicket och allt vad det innebär.

Att demokratiska stater har en starkare ekonomi har främst två anledningar. Den första är att demokratiska stater ses som mer pålitliga (förklaring till detta finns i stycket som behandlar demokratiers diplomatiska fördelar) och därför kan låna pengar av andra stater till förhållandevis låg ränta och stora belopp.¹³ Den andra anledningen till att ekonomin är starkare i demokratiska stater är för att det demokratiska systemet främjar arbete bland medborgarna. Makthavande aktörer behöver se till att den genomsnittliga medborgaren, som också är den genomsnittlige väljaren, har det så bra som möjligt vilket innebär starkare ekonomiska skyddsnät och konsumentträtt. En fattig väljare är generellt en missnöjd väljare och makthavare har därför incitament att se till så att så många röstberättigade medborgare som möjligt har det så bra som möjligt, vilket generellt sett kommer göra den nationella ekonomin mer hälsosam än en stat med stora klyftor och ekonomiskt ojämhet.¹⁴ Demokratiers diplomatiska fördelar har återigen sitt ursprung i de regelbundna valen och maktskiften som är inbyggda i statsskicket. En demokratiskt ledare som bryter ett löfte löper stor risk att inte bli omvald då förtroendet bland både folket och det internationella samfundet har förbrukats. Detta innebär att demokratier ger färre löften än autokratier men de löften som ges har mycket större trovärdighet hos motparten och hålls oftast också.¹⁵ Följderna av detta är att demokratier gärna ingår i avtal med varandra, gällande allt från ekonomiska avtal till militärallianser, och att dessa avtal ofta också hålls av båda parter.¹⁶ De demokratiska

¹⁰ Kroenig, *The Return of Great Power Rivalry: Democracy versus Autocracy from the Ancient World to the U.-S. and China*.

¹¹ Ibid.

¹² Kroenig, *The Return of Great Power Rivalry: Democracy versus Autocracy from the Ancient World to the U.-S. and China*, s 15-17.

¹³ Kroenig, *The Return of Great Power Rivalry: Democracy versus Autocracy from the Ancient World to the U.-S. and China*, s 23.

¹⁴ Kroenig, *The Return of Great Power Rivalry: Democracy versus Autocracy from the Ancient World to the U.-S. and China*, s 19-24.

¹⁵ Kroenig, *The Return of Great Power Rivalry: Democracy versus Autocracy from the Ancient World to the U.-S. and China*, s 25-28.

¹⁶ Ibid.

staternas starka institutioner bidrar också till att dess diplomatiska trovärdighet ökar då institutionerna kan fortsätta genomföra samarbetet och bygga relationer med sina motparter i andra stater även om landet bytt styrande parti sedan avtalet ingicks.¹⁷

Att demokratiska stater har en militär fördel gentemot autokratier kanske kommer som en fördel då autokratier oftare förknippas med krig och inbördes stridigheter än demokratier men Kroenig hävdar att demokratier innehar övertaget. Det finns fyra anledningar till detta. Den första är det tidigare konstaterade ekonomiska övertaget hos de demokratiska staterna vilket innebär att de kan producera mer krigsmateriel och har möjlighet att låna pengar ifall krigskassan tar slut.¹⁸ Den andra anledningen är, som också tidigare konstaterats, att demokratiska stater ingår i mer värdefulla och trovärdiga samarbeten och avtal med andra stater, vilket gör att militära allianser är vanligare och starkare än hos de auktoritära staterna.¹⁹ Den tredje anledningen är att demokratier oftast väljer krig de kan vinna. En förlust i ett krig startat av en demokratisk stat är nästan synonymt med en förlust för den styrande aktören vid nästa val och således är demokratier i regel väldigt försiktiga med vilka krig de inleder.²⁰ Den fjärde och sista anledningen till att demokratier har en militär fördel gentemot autokratier är att demokratier slipper oro sig för stridigheter inom den egna befolkningen. I ett auktoritärt land finns risken att missnöje bland befolkningen leder till väpnad konflikt då de inte kan uttrycka sitt missnöje vid nästa val och istället tvingas till väpnat våld för att få förändring. Detta innebär att den maktavande aktören behöver använda delar av sina väpnade styrkor för att hålla sina egna medborgare under kontroll. Dessutom vill den maktavande aktören sällan ha en alltför stark militär då risken för en kupp alltid finns. Den auktoritära ledaren gynnas alltså inhemskt av att ha en svagare militär men detta öppnar såklart upp för utomstående hot som ser den auktoritära staten som ett lätt byte.²¹ Summa summarum är det svårt för den auktoritära maktavaren att både ha en militärmakt stark nog att försvaras sig mot utomstående hot, samtidigt som militären inte får ha tillräckligt mycket styrka att den styrande aktören riskerar att bli av med sin maktposition, ett dilemma som inte finns hos demokratiska stater som kan lägga all sin militära kraft i att försvara sig mot utomstående hot.²²

Hur skapas en autokrati?

Ezrow & Frantz sammanfattar i sin bok *Dictators and Dictatorships; Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders* om vad den tidigare forskningen säger om hur auktoritära regimer uppstår.²³ Forskningen det senaste århundrade har i stor del varit

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Kroenig, *The Return of Great Power Rivalry: Democracy versus Autocracy from the Ancient World to the U.-S. and China*, s 29-31.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Ibid.

²³ Natasha M. Ezrow och Erica Frantz, 2011, *Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders*, New York: Continuum.

koncentrerad kring hur och varför demokratier uppstår och dess karaktäristika och de auktoritära processerna har sällan stått i rampljuset. Den existerande forskning som förklarar demokratiernas uppkomst och existens går enligt Ezrow & Frantz att även använda för att förklara autokratiers existens. De faktorer som förklarar en demokratis uppgång förklarar även en autokratis fall, och vice versa.²⁴ Ezrow & Frantz redogör för ett flertal olika faktorer som forskningen hävdar möjligtvis kan vara orsakerna till att en auktoritär regim uppstår. Bland annat redogör de för den institutionella faktorn, formulerad av Samuel Huntington. Huntington hävdar att det är graden av institutionalisering, det vill säga hur starka och fristående landets institutioner är, som avgör vilket typ av styre ett land kommer att ha. Ett land med en låg grad av institutionalisering, alltså svaga, korrupta och politiskt styrda institutioner, kommer att vara vad Huntington kallar för "ostyrbart" och demokrati i detta land ses därför som ohållbart.²⁵ Ezrow & Frantz presenterar även den ekonomiska faktorn som en möjlig förklaring till hur autokratier faller och uppstår. Här presenteras två forskares synpunkter inom ämnet. Först presenteras Seymour Martin Lipsets tankar om hur stater ekonomiska läge påverkar statsskick. Han menar att rikedom, och särskilt det som vanligtvis följer rikedom såsom industrialisering, urbanisering och utbildning, leder till en annorlunda attityd och mentalitet hos befolkningen och att det är tack vare den nya mentaliteten hos befolkningen som kravet på demokrati uppstår.²⁶ Sedan presenteras Przeworski et al. som också försöker förklara hur en stats ekonomi påverkar statsskicket men de når en annorlunda slutsats än Lipset. De hävdar att rikedom inte skapar demokratiska stater utan istället befäster det existerande statsskicket. Fattiga stater är mer turbulenta och mer politiskt instabila än rikare stater vilket medför endast kortare perioder av respektive statsskick.²⁷ Rikare länder däremot tenderar att vara mer stabila och därför inte röra sig någon riktning gällande statsskick, varken mot eller bort från demokrati eller autokrati.²⁸ Länder som Kuwait, Förenade Arabemiraten och Saudiarabien borde enligt Lipsets teori vara demokratiska, eller i alla fall på väg åt ett demokratiskt håll, men som vida känt är dessa länder knappast demokratiska. Det auktoritära statsskick som karaktäriserar dessa stater misslyckas alltså att förklaras av Lipset men kan utan större bekymmer förklaras av Przeworski et al.. Ezrow & Frantz lyfter fram två ytterligare förklaringar till varför vissa stater blir demokratier och vissa blir autokratier. Den första av dessa förklaringar är formulerad av Barrington Moore och han hävdar att för att en etablerad medelklass är den största och mest drivande faktorn bakom demokratisering och således är avsaknaden av en medelklass en stor anledning till att en auktoritär regim kan frodas.²⁹ Den andra och sista förklaringen, formulerad av Donald Horowitz, hävdar att den etniska kompositionen i en stat är en viktig faktor när det kommer

²⁴ Ezrow och Frantz, *Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders*, s 28.

²⁵ Huntington i Ezrow och Frantz, *Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders*, s 29.

²⁶ Martin Lipset i Ezrow och Frantz, *Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders*, s 29.

²⁷ Przeworski et al. i Ezrow och Frantz, *Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders*, s 29.

²⁸ Przeworski et al. i Ezrow och Frantz, *Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders*, s 30.

²⁹ Moore i Ezrow och Frantz, *Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders*, s 30-31.

till att avgöra vilket statsskick en stat kommer att få. En stat med en större blandning av etniciteter kommer enligt Horowitz ha större risk att bli splittrad och konflikter kommer att uppstå, konflikter som hindrar och försvårar den demokratiska processen.³⁰ Horowitz tankar har dock blivit kritiserade av andra forskare som menar att den empiriska bevisföringen inte är stark nog och att det finns gott om etniskt heterogena stater där ett demokratiskt system faktiskt har hjälpt landet att undvika etniska konflikter och skapat stabilitet.³¹

Om det är någonting som alla dessa tankar och teorier har gemensamt så är det att stabilitet är huvudingrediensen i en fungerande demokrati och instabilitet är därför också orsaken till autokrati. För att det demokratiska systemet och dess institutioner ska fungera så krävs det att stabilitet uppnås och medborgarnas grundläggande behov tillgodoses. Om man skulle sätta in behovet av demokrati i Maslows behovspyramid³² verkar det alltså som att demokrati och representation hamnar relativt nära toppen av pyramiden. Detta perspektiv på demokratins signifikans för individen kan också möjligtvis förklara varför auktoritära regimer tolereras av en stor del av jordens befolkning. Behov som mat, husrum och säkerhet är viktigare än behovet av att bli representerad och få sin röst hörd, vilket skär sig med den västerländska synen på demokrati där t.ex. många soldater är villiga att gå i strid för att försvara demokratin och värderar alltså demokrati högre än sitt eget liv. Det hade nog inte varit kontroversiellt att säga att denna mentalitet och placerade signifikans vid nationens statsskick inte alls är lika utbredd i mer drabbade länder där familjer kämpar för att få mat för dagen och tak över huvudet. Man kan då, med någorlunda trovärdighet, konstatera att ju mer vi har våra behov tillgodosedda desto större vikt lägger vi på att försvara det vi upplever som "normalt", det vill säga försvara stabiliteten. Om vi nu återvänder till de teoretiska perspektiv presenterade i Ezrows & Frantz bok och har i åtanke den tidigare konstaterade huvudingrediensen stabilitet kan vi dra slutsatsen att demokrati inte bara kräver stabilitet för att lyckas utan också kräver stabilitet för att önskas.³³ Detta i sin tur innebär att autokratier uppkommer i de stater där de grundläggande behoven inte uppfylls.

Detta är vad den tidigare forskningen säger om hur demokratier och autokratier uppstår, men är det verkligen det som händer i dagens samhälle? I inledningen presenterades statistik som visar att i stort sett hela Europa verkar röra sig bort från ett demokratiskt statsskick och mot ett auktoritärt, innebär det att de europeiska staterna inte längre kan uppfylla sina medborgares behov? Detta vore ett minst sagt högst osannolikt och ambitiöst påstående. Det finns alltså troligtvis ytterligare orsaker som ligger bakom skiftet i den europeiska politiken, orsaker som är mer komplexa än att medborgarna inte får sina grundläggande behov tillfredsställda.

³⁰ Horowitz i Ezrow och Frantz, *Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders*, s 32.

³¹ Ezrow och Frantz, *Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders*, s 32.

³² Saul Mcleod, Maslow's Hierarchy of Needs, *Simply Psychology*, 2023, <https://www.simplypsychology.org/maslow.html> (Hämtad 2023-11-10).

³³ Stabilitet i detta fall betyder att behov såsom mat, husrum och skydd mot andra existentiella hot uppfylls.

Democratic backsliding

Begreppet *democratic backsliding* har etablerat sig inom den samtida forskningen som ett sätt att förklara den auktoritära ökningen i samhället. Democratic backsliding används för att beskriva hur politiska aktörer successivt nedmonterar det existerande demokratiska systemet och ersätter det med ett auktoritärt. Ett av de viktigaste kännetecknen för democratic backsliding kontra andra metoder för att beskriva processen från demokrati till autokrati är att democratic backsliding sker långsamt och "glidande" genom mindre handlingar som till slut syftar till att skapa ett auktoritärt samhälle.³⁴ Democratic backsliding har varit ett välansvänt begrepp inom forskningen och har använts nästan som samlingsbegrepp för teoretiska ramverk som syftar till att beskriva en stats långsamma glid bort från demokrati och mot autokrati.³⁵ Begreppet har dock saknat en definitiv betydelse, något som Fabio Wolkenstein i sin artikel *What is democratic backsliding?* har försökt att ändra på. Wolkenstein kritiserar tidigare forskare och hävdar att konceptet allt för ofta kopplas ihop direkt med specifika institutionella funktioner och därför riskerar att missa helhetsbilden.³⁶ De demokratiska institutionerna i olika länder varierar ofta i tillvägagångssätt och syfte, vilket leder till att institutionens effektivitet och demokratiska status misstolkas av forskare. Wolkenstein menar att democratic backsliding inte fungerar som analytiskt verktyg om man inte ser institutionerna i sitt rätta kontext och huruvida de faktiskt bidrar till ett demokratiskt samhälle eller inte.³⁷ Men hur kan vi faktiskt mäta democratic backsliding, hur kan vi använda begreppet? Enligt Wolkenstein så involverar democratic backsliding antingen ett *nekande* (suspension) eller en *blockering* (obstruction) av fundamentala konstitutionella rättigheter.³⁸ Ett nekande av konstitutionella rättigheter innebär att individens rätt till sina konstitutionella rättigheter nekas och kan se ut på många sätt. Vanligtvis används en extraordinär händelse och krislagstiftning som svepskäl till att förneka medborgarna sina rättigheter och konsolidera makten hos den styrande aktören.³⁹ Nekande av konstitutionella rättigheter behöver nödvändigtvis inte innebära democratic backsliding utan kan ske av legitima orsaker (COVID-19-pandemin är ett bra exempel på detta) men när nekandet blir oproportionerligt i kraft och tid ses detta som ett tecken på democratic backsliding.⁴⁰ Vid en blockering av konstitutionella rättigheter sker inget officiellt nekande av konstitutionella rättigheter utan nekandet sker istället i form av ett försvårande för individen att utnyttja sina rättigheter, även om utövandet av dessa rättigheter tekniskt sett finns kvar i konstitutionen. Detta kan ske i form av lagar och förordningar som antingen försvårar för individen att utnyttja sina rättigheter eller förvränger konstitutionen till sådan grad att den inte längre fyller sitt tilltänkta syfte, även om funktionen de facto finns kvar.⁴¹ Wolkenstein lyfter ett exempel där en konstitution designad för ett dussin partier nu ska fungera i en stat med endast två partier.⁴²

³⁴ Fabio Wolkenstein, *What is democratic backsliding?*, *Constellations*, 2022, s 1.

³⁵ Nancy Bermeo, *On Democratic backsliding*, *Journal of Democracy*, 2016, s 5.

³⁶ Wolkenstein, *What is democratic backsliding?*, s 1

³⁷ Wolkenstein, *What is democratic backsliding?*, s 3.

³⁸ Wolkenstein, *What is democratic backsliding?*, s 8.

³⁹ Wolkenstein, *What is democratic backsliding?*, s 8-9.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ Wolkenstein, *What is democratic backsliding?*, s 9-10.

⁴² Wolkenstein, *What is democratic backsliding?*, s 10.

Hur sker då democratic backsliding, hur ser själva processen ut? Likt Wolkenstein skriver Nancy Bermeo i sin artikel *Democracy in Europe* att demokratier sällan rasar samman på ett ögonblick utan snarare successivt bryts ner. Hon bygger även vidare på påståendet och hävdar att anledningen till att demokratin bryts ner inte är på grund av någon medfödd svaghet eller institutionell utmattning utan det krävs ett aktivt försök från makthavare eller andra aktörer för att bryta ner demokratin.⁴³ Dessa försök behöver inte vara avsiktliga och aktören kan mycket väl ha goda ändamål i åtanke men i slutändan så är democratic backsliding ett aktivt val, oavsett avsikt.⁴⁴ Detta kan kopplas ihop med den senaste tidens nya modus operandi gällande skiftet från demokrati till autokrati. En historisk återblick visar att de gamla och mer dramatiska sätten att gå från demokrati till autokrati har blivit allt mer ovanliga och aktörer söker sig nu till andra metoder än de klassiska i försök att ta över makten. Den klassiska militära statskuppen är inte längre särskilt vanlig, särskilt inte i demokratier, och självkuppen,⁴⁵ där den sittande ledaren upplöser det existerande parlamentet och installerar sig själv som enväldshärskare, har också minskat i frekvens.⁴⁶ Även valfusket har minskat i popularitet. På 1990-talet bedömdes cirka 10-12% av observerade val som manipulerade, en siffra som 2012 var nere på 4%.⁴⁷ De traditionella, dramatiska och framför allt tydliga verktygen för makthavare att konsolidera makten har alltså minskat i popularitet.

“Ironically, we now face forms of democratic backsliding that are legitimated through the very institutions that democracy promoters have prioritized”⁴⁸

Betyder det att de demokratiska staterna har blivit stabilare och att de auktoritära krafterna inte längre är ett hot mot demokratin? Nej, inte enligt Bermeo. Hon hävdar istället att processen endast tagit en annan form. Bermeo redovisar istället tre olika former av democratic backsliding har blivit allt vanligare i takt med att de traditionella metoderna har blivit allt ovanligare. Den första metoden kallar hon för *löfteskupper*⁴⁹ och innebär att den sittande regeringen blir utkastad av andra aktörer i syfte att skydda och bevara demokratin.⁵⁰ Den sittande regeringen ogiltigförklaras alltså och de nya makthavarna lyckas genom sitt löfte att “återställa” demokratin ta makten, något som sällan händer. Faktum är att inget av de länder som Bermeo nämner som exempel av stater där en löfteskupp har inträffat har blivit friare och mer demokratiska efter kuppen, snarare tvärt om.⁵¹ Den andra metoden, *exekutiv utvidgning*,⁵² innebär att makthavande aktör reformerar eller på annat sätt påverkar de demokratiska institutionerna i syfte att minska deras makt och kontroll över makthavaren.⁵³ Dessa demokratiska institutioner, vars grundläggande syfte egentligen är att skapa en maktbalans och övervaka makthavarna, förminskas eller förvrängs genom lagar eller andra

⁴³ Nancy Bermeo, *Democracy in Europe*, *Daedalus*, 1994, s 164-165.

⁴⁴ *Ibid.*

⁴⁵ Översatt av författaren från engelskans *self-coup*.

⁴⁶ Bermeo, *On Democratic backsliding*, s 6-7.

⁴⁷ Bermeo, *On Democratic backsliding*, s 8.

⁴⁸ Bermeo, *On Democratic backsliding*, s 6.

⁴⁹ Översatt av författaren från engelskans *promissory coups*.

⁵⁰ Bermeo, *On Democratic backsliding*, s 8.

⁵¹ Bermeo, *On Democratic backsliding*, s 10.

⁵² Översatt av författaren från engelskans *executive aggrandizement*

⁵³ Bermeo, *On Democratic backsliding*, s 10-11.

fullt legitima medel så att de tillslut inte kan utföra sitt syfte.⁵⁴ Bermeo lyfter Erdogans framfart i Turkiet som ett exempel på hur exekutiv utvidgning kan nyttjas av nyckelaktörer. Erdogan och hans parti AKP har successivt nedmonterat både pressfriheten och rättssystemet och dirigerat om makten till sin egen fördel.⁵⁵ Pressfriheten har begränsats via lagar som till exempel gör det olagligt för journalister att skriva om vad regeringen anser är kontroversiella ämnen eller begränsar internetåtkomst bland medborgarna.⁵⁶ Det turkiska rättssystemet har också blivit förvrängt till Erdogan och AKPs fördel genom förändringar i lagar och konstitutionen som innebär att regeringen bland annat kan tillsätta en majoritet av domare i högsta domstolen samt att ansvaret för att bedöma vilka partier som får ställa upp i riksdagsval skiftades från domstolarna till parlamentet.⁵⁷ Hela denna process har skett genom demokratiska tillvägagångssätt, genom lagar och förordningar genomförda av en demokratiskt vald regering och med medborgarnas stöd.⁵⁸ Exekutiv utvidgning behöver alltså nödvändigtvis inte vara intriger och konspirationer som sker i mörkret utan snarare så sker det för det mesta i fullt dagsljus genom fullt legitima processer. Den tredje och sista metoden är nära förenad med exekutiv utvidgning och kallas av Bermeo för *strategisk valmanipulation*⁵⁹ och är mer av ett samlingsbegrepp för de handlingar som används av maktavande aktörer i syfte att påverka kommande val utan att direkt ingripa.⁶⁰ Detta kan ske i många olika former men Bermeo nämner till exempel begränsningar av media, förändringar av valrutiner eller andra påverkanskampanjer. Den mest distinkta skillnaden på strategisk valmanipulation och "vanligt" valfusk är att den strategiska valmanipulationen inte sker på eller kring valdagen utan vanligtvis sker långt i förväg och med mycket mer subtila medel.⁶¹ Målet är inte att med tydliga handlingar påverka valresultatet utan istället påverka politiska motståndare, valdeltagare och systemet i helhet till sin egen fördel.⁶²

⁵⁴ Bermeo, *On Democratic backsliding*, s 11.

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ Översatt av författaren från engelskans *strategic election manipulation*.

⁶⁰ Bermeo, *On Democratic backsliding*, s 13.

⁶¹ *Ibid.*

⁶² *Ibid.*

2.3 Operationalisering

Uppsatsen kommer använda sig av sju variabler, producerade av det oberoende forskningsinstitutet Freedom House, för att analysera och kartlägga demokratins status i Polen. Nedan följer en kortare sammanfattning och översättning av variablerna (se [appendix 1](#) för variablernas fulla betydelse) gjord i syfte att förenkla analysprocessen och i största möjliga mån hålla uppsatsen till ett enhetligt språk. Variablerna rankas på en skala från 1 till 7 där 1 är det lägsta värdet och 7 det högsta. Ett land som får värdet 7 i alla variabler klassas som en fullvärdig demokrati utan fel medan ett land som får värdet 1 i alla variabler är en stängd autokrati.⁶³ De variablerna som indikerar hur pass väl en demokrati fungerar är:

- *Nationellt demokratiskt styre*
- *Valprocess*
- *Civilsamhället*
- *Oberoende media*
- *Lokalt demokratiskt styre*
- *Oberoende rättsväsende och likhet inför lagen*
- *Korruption*

Nationellt demokratiskt styre: Visar hur väl det demokratiska styret fungerar, det vill säga om det valda parlamentet är representativt och fritt valt av befolkningen samt statens stabilitet. Variabeln innefattar också graden av separation och legitimitet mellan de lagstiftande och exekutiva grenarna i statsapparaten, samt till vilken grad de demokratiska institutionerna har insyn i den militära verksamheten.⁶⁴

Valprocess: Utforskar hur väl valen på alla nivåer uppfyller kriterierna för fria val. Dessa kriterier innefattar bland annat allmän rösträtt, låg tröskel för politiskt engagemang, flera valbara partier och möjlighet till objektiv valobservation, både från internationella och nationella aktörer.⁶⁵

Civilsamhället: Bedömer huruvida det finns ett väl fungerande civilsamhälle som innefattar bland annat ett fritt och politiskt obundet undervisningssystem, rätten för medborgarna att vara medlemmar i fackförbund, ett aktivt och frodande föreningsliv samt rätten för civilsamhället att existera självständigt vid sidan av politiken.⁶⁶

Oberoende media: Analyserar om media kan uppfylla sin uppgift och bedriva journalistik på ett oberoende och skyddat sätt. Kriterier för detta är bland annat huruvida det finns skydd för journalister i lagar och förordningar, om det finns privatägd media fri från statlig kontroll, om

⁶³ Freedom House, Nations in Transit Methodology, *Freedom House*, <https://freedomhouse.org/reports/nations-transit/nations-transit-methodology>, (Hämtad 2023-11-23)

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Ibid.

medborgarna kan konsumera media fritt från en större mängd olika medieproducenter samt om det finns tillgång till ett fritt och ocensurerat internet bland medborgarna.⁶⁷

Lokalt demokratiskt styre: Undersöker om makten är delvis decentraliserad och huruvida lokala institutioner har inflytande över sitt närområde. Variabeln ställer frågor såsom till exempel huruvida medborgare har möjlighet att välja sina lokala ledare, om statliga aktörer respekterar det lokala självstyret, om det lokala självstyret har kapacitet att genomföra sina skyldigheter samt till vilken grad det lokala självstyret är stöttat av lagstiftningen.⁶⁸

Oberoende rättsväsende och likhet inför lagen: Visar på individens rättigheter och frihet samt rättsväsendets integritet. Kriterier för ett oberoende rättsväsende och likhet inför lagen är bland annat grundlagsstadgat skydd för mänskliga rättigheter, domare som är tillsatta på ett rättvist och opartiskt sätt, domstolar fria från politiskt inflytande samt ett rättssystem fritt från ogrundade arrester och orättvisa rättegångar.⁶⁹

Korruption: Analyserar till vilken grad landets institutioner är korrupta. Här studeras faktorer såsom till exempel skydd för visselblåsare, begränsningar för hur förtroendevalda politiker får engagera sig i det ekonomiska samhället samt vilka kontrollmekanismer och lagar det finns för att skydda staten mot korruption.⁷⁰

⁶⁷ Ibid.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Ibid.

⁷⁰ Ibid.

3. Metod och material

3.1 Metod

Denna uppsats kommer bara analysera och djupdyka på de händelser som fått demokratin i en stat att minska. Som bas kommer Nations in Transit, producerad av det amerikanska oberoende forskningsinstitutet Freedom House, användas. Nations in Transit är en serie rapporter gjorda av Freedom House i syfte att framställa en generell överblick kring 29 centraleuropeiska och centralasiatiska och dess demokratiska status.⁷¹ Nations in Transit bedömer statusen kring olika demokratiska faktorer i ett land och ger sedan ut ett betyg från 1 till 7 där 1 innebär den lägsta och 7 den högsta nivån av demokrati.⁷² Uppsatsen kommer i huvudsak att fokusera på de händelser som fått betyget att minska då dessa händelser innebär att ett signifikant skifte i policy eller politik har skett. Andra händelser inom samma kategorier men som av Freedom House inte tolkas som tillräckligt för att driva ner poängen kommer endast ytligt tas i beaktning. Anledningen till att Nations in Transit används som bas är att uppsatsens tidsspann inte är tillräckligt långt för att analysera alla händelser som möjligtvis kan tolkas som democratic backsliding, samt att författaren av denna uppsats inte kan polska. Istället används Freedom Houses tolkning som bas, både för att få en överblick av de viktiga händelserna men också för att få tillgång till översatta källor. Viktigt att poängtera är att Freedom House inte gör någon analys om *varför* handlingar har genomförts eller vad deras *syfte* är, vilket kommer göras i denna uppsats. Freedom House redogör endast för vad som hänt och vad resultatet av det är för demokratins välstånd i landet.

Uppsatsen kommer använda sig av processpåring som forskningsmetod. Anledningen till att just denna metod har valts är eftersom att uppsatsen inte ämnar att undersöka *effekterna* av ett visst förlopp utan snarare *orsakerna*. Effekterna i detta fallet är redan kända och därför inte av centralt intresse. Däremot är orsakerna till förloppet av stort intresse då detta möjligtvis kan visa på *varför det blev som det blev*. Processpåring lämpar sig väl i detta fall då, som Esaiasson et al. skriver, "*Det centrala för studien är processen, inte utfallet.*"⁷³ Syftet med processpåring som metod är att identifiera och lyfta kritiska historiska händelser, ofta kallade för formativa moment. Det är ofta händelser av stor vikt där något som har format utfallet i händelseförloppet har hänt, till exempel ett vägskäl för beslutsfattare eller en extern händelse som kom att påverka den interna processen.⁷⁴ Genom att spåra den process som har lett till ett utfall kan vi med större säkerhet peka på vilka potentiella faktorer som ligger bakom utfallet.⁷⁵ Lätt förenklat kan processpåring se ut ungefär såhär: Vi tänker oss att vi har en kapplöpning mellan två löpare, löpare A och löpare B. Utan att iaktta tävlingen ser vi i efterhand att löpare A har vunnit med stor marginal. Detta är alltså *effekten* av händelseförloppet. Om vi nu vill undersöka *varför* löpare A vann tävlingen måste vi självklart

⁷¹ Freedom House, Nations in Transit, *Freedom House*, <https://freedomhouse.org/report/nations-transit>, (Hämtad 2023-11-23).

⁷² Freedom House, Nations in Transit Methodology.

⁷³ Esaiasson et al., 2012, *Metodpraktikan*, Stockholm: Norstedts Juridik AB, s 130.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Alexander L George och Andrew Bennett, 2005, *Case Studies and Theory Development in Social Sciences*, Cambridge: MIT Press, s 265.

studera själva löpningen. Löpare A kan ha tjuvstartat tävlingen, löpare B kan ha snubblat eller så är helt enkelt löpare A bara snabbare än löpare B, utan att studera själva händelseförloppet har vi ingen aning. Att bara undersöka effekten av ett fall leder oss ingen vart utan vi måste se *vad* som hände för att kunna veta *varför*. Men resultatet av denna tävling kan också ha med saker som skedde innan själva loppet att göra. Kanske var löpare B skadad från en tidigare tävling och hade inte full kapacitet. Eller så kanske löpare A var dopad? Här kryper en annan sanning inom processpåring fram, det är upp till forskaren att identifiera var och när det kritiska händelseförloppet, det formativa momentet, skedde.⁷⁶ I verkligheten är situationen såklart långt mer avancerad och innefattar en myriad av aktörer, händelser och tankar som forskaren i vanliga fall i bästa fall kan förklara med hjälp av olika teorier och i värsta fall bara kan spekulera i. Att ta reda på om löpare B är skadad eller löpare A är dopad kan lätt göras med ett läkarbesök men att ta reda på huruvida en statsminister utökar den civila övervakningen för att få bukt på den ökande gängkriminaliteten eller för att systematiskt kunna övervaka befolkningen är svårare att urskilja.

Processpåring kommer att användas tillsammans med teorin om democratic backsliding för att kunna peka ut formativa händelser och sedan analysera dessa händelsers innebörd och påverkan på den polska demokratin. Detta görs eftersom att uppsatsens syfte inte bara är att belysa de formativa momenten utan även att försöka ge en förklaring till vad deras effekt blev.

Denna studie kommer att vara en teorikonsumerande inomfallsstudie, det vill säga att det är fallet och inte teorin som står i fokus och målet kommer vara att förstå fallet genom att applicera teorin. Eftersom att teorin är etablerad före den empiriska undersökningen gjordes innebär det att studien är deduktiv.

3.2 Material

Majoriteten av det materialet som ligger till grund för denna uppsats är den årliga rapporten Nations in Transit producerad av Freedom House. Nations in Transit lämpar sig väl i denna uppsats eftersom rapporten undersöker landets institutioner såväl som dess regering.⁷⁷ Då en stats institutioner är kritiska för hur väl demokratin fungerar i ett land ses denna serie rapporter som fördelaktiga för denna studie, eftersom syftet med uppsatsen är just att studera demokratin. I uppsatsen tidigare skeden var intentionen att undersöka demokratins välmående i Frankrike och inte i Polen men då det visade sig svårt att få tag på relevant empiriskt material kring Frankrike och dess institutioner skiftade uppsatsen fokus till Polen. Eftersom att Nations in Transit inte innefattar alla världens länder utan fokuserar på Östeuropa och Centralasien går materialet inte att tillämpa på alla fall. Detta påverkar såklart generaliserbarheten av studien men då det är främst i dessa regioner som det demokratiska statsskicket har varit skakigt, och därför också troligtvis av högst intresse, är tappet av generaliserbarhet acceptabelt. Utöver detta så lämpar sig det teoretiska ramverket bäst i länder med ett liknande politiskt landskap samt där demokratins status har markant

⁷⁶ Esaiasson et al., Metodpraktikan, s 130.

⁷⁷ Freedom House, Nations in Transit.

förändrats, och därför är de mer stabila och etablerade demokratierna svårare att undersöka. Anledningen till att ramverket är svårt att applicera på mer etablerade demokratier är eftersom att ramverket kräver större formativa händelser, likt de som lyfts fram vid en processpåring, för att bli effektivt. Vid mindre, mer tveksamma händelser blir democratic backsliding inte lika nyttig som teori då antalet möjliga förklaringar ökar. Vid tolkningar av varenda liten händelse som möjligtvis kan påverka demokratin i ett land minskar validiteten då det är omöjligt att säga om dessa händelser faktiskt påverkar demokratin. Forskarens individuella tolkning om huruvida momentet är formativt eller inte kommer variera ju fler och mer oklara variabler vi lägger till och då riskerar ett systematiskt fel att uppstå där det inte går att avgöra vilka händelser som faktiskt är av vikt. Är man intresserad av att belysa formativa moment i ett tidigt skede bör istället en teoriutvecklande studie med ett annat ramverk genomföras då nya hypoteser då kan bildas och ett nytt, mer spekulativt ramverk kan skapas.

Under optimala förhållanden hade denna uppsats bestått av en sammanslagning av flera olika mätningar och index kring demokrati och dess förändring över tid i det valda fallet. Fördelaktligen hade en kvantitativ metod då legat som grund där formativa tidpunkter hade identifierats i datan. Sedan hade en kvalitativ undersökning gjorts där forskaren, med hjälp av tidigare identifierade tidpunkter, hade identifierat formativa moment i lagstiftningar eller liknande skrifter i det valda landet för att sedan analysera dessa med hjälp av det teoretiska ramverket. Det primära syftet med en sådan ansats hade varit att öka validiteten i undersökningen då flera oberoende källor hade minskat risken för systematiska mätfel. Detta var dock inte möjligt att genomföra i denna uppsats då detta är en betydligt mer arbetsintensiv process samt att författaren inte bedömer sig behärska kvantitativ metod till den nödvändiga graden.

3.3 Validitet och reliabilitet.

För att en studie ska ha god reliabilitet ska den vara reproducerbar och fri från osystematiska fel, det vill säga att andra forskare ska kunna genomföra studien med samma förutsättningar och få samma resultat.⁷⁸ Studien anser sig ha god reliabilitet då de valda variablerna finns tillgängliga på internet och är därför lätt åtkomliga för andra forskare. Då de värden som presenteras inte är producerade av författaren utan återfinns i källan har istället en grundlig bedömning gjorts av den metod som är beskriven i källan. Denna metod bedöms som pålitlig och av hög reliabilitet då värdena är producerade av ett etablerat forskningsinstitut med ett gott rykte. Kritik har riktats mot Freedom House för att vara partisk i fördel för amerikanska intressen men källan bedöms ändå som tillförlitlig då denna kritik dels är gammal⁷⁹ och dels eftersom att relationerna mellan Polen och USA är goda,⁸⁰ vilket innebär att om Freedom House är partiska i fördel för amerikanska allierade så är det demokratiska fallet i Polen snarare underskattat än överskattat, vilket i sin tur innebär att resultatet från denna uppsats blir för "snällt" snarare än för "hårt". Det finns inga indikatorer på att Freedom House har

⁷⁸ Esaiasson et al., Metodpraktikan, s 63-64.

⁷⁹ Edward S. Herman och Noam Chomsky, 1988, *Manufacturing Consent*, New York: Pantheon Books, s 28.

⁸⁰ U.S. Department of State, U.S. Relations with Poland, *U.S. Department of State*, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-poland/>, (Hämtad 2023-12-19).

varit fördelaktiga gentemot Polen och gett landet ett högre värde än vad de egentligen ska ha då institutet har riktat hård kritik mot Polen och förtviningen av de demokratiska rättigheterna i landet. Den externa validiteten i uppsatsen påverkas dock något av detta då det inte är 100% säkert att det inte finns något systematiskt fel i mätningarna gjorda av Freedom House (en lösning till detta problem finns presenterad ovan i materialavsnittet) men den interna validiteten bedöms som god och opåverkad av detta.

4. Analys

4.1 Vad har hänt?

Nedan följer en kort redogörelse för värdenas förändring över tid och signifikanta årtal. I slutet presenteras en tabell där värdenas utveckling från 2015 till 2022 synliggörs.

Nationellt demokratiskt styre

Mellan 2015 och 2022 har Polens värde för nationellt demokratiskt styre sjunkit från 5,5 av 7 till 3,5 av 7,⁸¹ en minskning med hela 40%. Minskningen mellan de två första mätningarna åren 2015 och 2016 var relativt liten och minskade med ett värde på 0,25. Sedan mellan 2016 och 2018 skedde dock ett stort hopp och värdet sjönk från 5,25 till 4,0 på bara två år för att sedan stabilisera mellan 2018 och 2020. 2021 återupptogs trenden från tidigare och värdet sjönk med 0,25 både år 2021 och 2022. Värdet vid senaste mätningen landar då som tidigare konstaterat på 3,5.⁸²

Valprocess

Mellan 2015 och 2020 låg Polens värde för valprocessen på 6,5 vilket är ett väldigt bra betyg. Vid mätningarna för år 2021 hade värdet sjunkit med 0,75 enheter från 6,5 till 5,75, ett värde som ser likadant ut år 2022.⁸³ Denna plötsliga minskning med ca 11% kommer efter presidentvalet 2020. Ingen förändring i värdet skedde efter valet till parlamentet 2019 utan det är först efter presidentvalet som en förändring har skett.

Civilsamhället

Värdet för det polska civilsamhället har mellan 2015 och 2020 sjunkit från 6,5 till 5,5, en minskning med 1,0 enheter. Efter år 2020 har värdet stannat kvar på 5,5. Minskningen har skett i form av en sänkning med 0,25 enheter per år mellan 2015 och 2020, förutom 2016 då värdet stannade kvar på 6,5.⁸⁴

Oberoende media

Likt de tre tidigare värdena låg Polens värde för oberoende media 2015 på en relativt hög nivå med ett värde på 5,5. En stadig men liten minskning skedde mellan 2015 och 2017 med 0,25 enheter per år, från 5,5 till 5,0, för att sedan stabilisera fram till 2021 där värdet störtök till 4,25.⁸⁵

⁸¹ Freedom House, Poland, *Freedom House*, <https://freedomhouse.org/country/poland>, (Hämtad 2023-12-27).

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ibid.

Lokalt demokratiskt styre

Värdet för det lokala demokratiska styret har likt tidigare värden minskat, dock endast med 1,0 enheter mellan 2015 och 2022. I snitt har värdet minskat med 0,25 enheter vartannat år.⁸⁶

Oberoende rättsväsende och likhet inför lagen

Värdet för det oberoende rättsväsendet och likhet inför lagen är det värde som har minskat mest i Polen under den valda perioden, från ett någorlunda bra värde på 5,5 år 2015 till rekordlåga 3,25 år 2022. Värdet har minskat nästan varje år mellan 2015 och 2022, dock är 2018 det i särklass mest ögonöppnande året i detta fall då värdet sjönk från 4,75 till 3,75.⁸⁷

Korruption

Värdet för korruption har varit det stabilaste värdet av de sju presenterade av Freedom House. 2015 låg värdet på 4,5 och 2022 var värdet 4,0. Detta är fortfarande ett lågt värde, faktiskt det tredje lägsta av alla variabler men den nedåtgående trenden har inte varit lika stark. I endast två av åren inom tidsspannet minskade värdet för korruption i Polen, 2019 och 2021, och då med endast 0,25 enheter per år.⁸⁸

Tabell 1, Värdenas utveckling över tid⁸⁹

	2015	2022	Förändring i enheter
Nationellt demokratiskt styre	5,5 av 7	3,5 av 7	-2,0
Valprocess	6,5 av 7	5,75 av 7	-0,75
Civilsamhället	6,5 av 7	5,5 av 7	-1,0
Oberoende media	5,5 av 7	4,25 av 7	-1,25
Lokalt demokratiskt styre	6,5 av 7	5,5 av 7	-1,0
Oberoende rättsväsende och likhet inför lagen	5,5 av 7	3,25 av 7	-2,25
Korruption	4,5 av 7	4,0 av 7	-0,5

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

4.2 Hur hände det?

I empirin framkommer tydligt att de tre områden där demokratin minskat mest är inom nationellt demokratiskt styre, oberoende media och oberoende rättsväsende och likhet inför lagen. För att kunna göra en lämplig analys av fenomenen måste de kausala orsakerna till förändringen och processen bakom kartläggas. En sådan analys följer här och sedan appliceras resultatet av analysen mot den valda teorin i syfte att få fram en eller flera möjliga förklaringar kring vilka beslut som togs och varför de togs.

Nationellt demokratiskt styre

När partiet *Lag och Rättvisa* (PiS) kom till makten 2015 inleddes en rad reformer i syfte att öka partiets inflytande i det polska samhället. Startskottet var en lag som trädde i kraft december 2015 där kravet på politisk obundenhet⁹⁰ för högt uppsatta tjänstemän inom statsförvaltningen slopades samt att alla dessa tjänstemän, cirka 1600, sades upp och fick endast ny anställning på individuell basis.⁹¹ Detta motiverades av PiS genom att hävda att den föregående regeringen hade placerat ut korrupta tjänstemän som var lojala mot partiet och inte mot staten i statsförvaltningen, men i själva verket innebar sloandet av politisk obundenhet och möjligheten för PiS att placera ut lojala tjänstemän på viktiga positioner.⁹² Vidare så möjliggjorde PiS seger i både presidentvalet och parlamentsvalet för PiS partiledare *Jarosław Kaczyński* att installera lojala partimedlemmar både som premiärminister och president medan han själv behöll sin plats som parlamentsledamot. Detta i sin tur gör att Kaczyński kan inofficiellt styra både presidenten och premiärministern utan att ha något direkt ansvar, eftersom att han egentligen bara är en parlamentsledamot.⁹³ Utöver detta utnyttjade PiS och Kaczyński ett kryphål i lagen där individuella parlamentsledamöter kan föreslå motioner (kallas *enskild motion*) som i sin tur inte kräver någon granskning. Vid propositioner från regeringen så konsulteras relevanta myndigheter och civila aktörer innan en omröstning genomförs, detta är dock inte kravet vid enskilda motioner. PiS har använt detta till sin fördel och utnyttjat denna genväg för att skyndsamt och utan vidare översikt kunna genomföra sin politik. Denna process användes som mest under 2016 och 2017 och brukades oftast vid kontroversiella motioner som ökade parlamentets inflytande.⁹⁴ Att enskilda motioner inte brukades i samma grad senare år kan troligtvis förklaras av att de lagar som genomfördes gjorde processen onödig. Med ökad kontroll och repressalier mot kritiker kan PiS genomföra sin politik utan större motstånd och därför behövs inte enskilda motioner lika mycket som innan.

Oberoende media

De oberoende medierna fick sig också en törn när PiS kom till makten i slutet av 2015. Under 2016 startades den nya myndigheten Nationella Medierådet (RNM) som har i uppgift att

⁹⁰ Tidigare var kravet att en tjänsteman inte fått vara medlem i ett politiskt parti de senaste fem åren. Det nya kravet är att de inte är medlemmar i ett parti vid anställningstillfället. Radio Poland, Senior civil servants to be appointed, *Radio Poland*, 2015, <http://archiwum.thenews.pl/1/9/Artykul/234913>, (Hämtad 2023-11-30).

⁹¹ Ibid.

⁹² Ibid.

⁹³ Jan Cienski, The King of Poland, *Politico*, 2015, <https://www.politico.eu/article/poland-elections-kaczynski-tusk-duda-smolensk/>, (Hämtad 2023-11-30).

⁹⁴ Freedom House, Poland.

övervaka och kontrollera de statligt ägda medierna. RNM övertog rollen från det Nationella Radio- och TV-rådet (KRRiT) men till skillnad från KRRiT så är RNMs ledamöter tillsatta av parlamentet och inte fristående inom organisationen.⁹⁵ Motivationen bakom detta är att PiS vill transformera de statligt ägda medierna till kulturella institutioner istället för vanliga vinstdrivande företag. För att kunna genomföra detta antog parlamentet en ny lag som gav RNM (och i förlängningen parlamentet) makten att avsätta cheferna för de statliga mediebolagen, vilket ledde till att en stort antal högt uppsatta chefer inom de statliga TV-bolagen sa upp sig i protest. Dessa kontroversiella förändringar genomfördes trots att de bedömdes bryta mot konstitutionen av Högsta domstolen.⁹⁶ Den politiska kapningen av mediebolagen återspeglas också i vilket innehåll som kom att produceras i statlig TV och radio. Efter RNMs införande syntes PiS i politiska syften ungefär 100 timmar mer i statlig TV än oppositionen, under den tidigare regeringen låg siffran på cirka 40 timmar.⁹⁷ PiS har alltså utnyttjat de statliga mediebolagen för egen politisk vinning betydligt mer än den tidigare regeringen, samtidigt som PiS har minskat mediebolagens suveränitet.

Det är dock först 2020 som kollapsen är ett faktum. De statliga medierna har vid detta laget inte orsakat några vidare problem för PiS och Kaczyński, dock fortsätter de privatägda mediebolagen att rikta skarp kritik mot regeringen. Runt denna tidpunkt börjar PiS tala om att "återpolonisera" den privata mediesektorn, det vill säga omforma mediesektorn så att den passar bättre överens med polska värden och minska den utländska inblandningen. PiS genomför detta genom att köpa upp diverse privata mediehus via statliga företag men också genom att begränsa bidragen till de mediebolag som riktar kritik mot partiet och dess medlemmar.⁹⁸ Under mandatperioden började PiS också använda sig av så kallade *SLAPP*-stämningar (strategic lawsuit against public participation), stämningar som syftar till att skrämja kritiska journalister till tystnad. Polens näst största dagstidning *Gazeta Wyborcza* mottog 55 stämningar mellan 2015 och 2020 från Kaczyński, PiS eller andra statliga aktörer. Detta hot mot demokratin och en oberoende och granskande mediesektor ansågs av *European Centre for Press and Media Freedom* (ECPMF) vara så allvarligt att *Gazeta Wyborcza* fick ett stödpaket på 15000€ för att kunna motstå PiS censurförsök.⁹⁹

Oberoende rättsväsende och likhet inför lagen

Det polska rättssystemet har genomgått stora förändringar efter att PiS och deras samarbetspartners fick majoritet i båda kamrarna i det polska parlamentet. De största och mest kontroversiella förändringar som skett är relaterade till den polska konstitutionsdomstolen, högsta domstolen samt Nationella Domstolsrådet. Den dåvarande regeringen genomförde reformer av rättssystemet som innebar att politikerna fick mycket

⁹⁵ Freedom House, Poland.

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ European Centre for Press and Media Freedom, The Media Freedom Rapid Response supports *Gazeta Wyborcza* in Poland, 2020, <https://www.ecpmf.eu/the-media-freedom-rapid-response-supports-gazeta-wyborcza-in-poland/>, (Hämtad 2023-12-02).

större kontroll över systemet för att tillsätta domare i de allmänna domstolarna. I det organ som har ansvar för nomineringen av nya domare, Nationella Domstolsrådet (KRJ), tillsätts inte längre ledamöterna av andra domare utan utses nu istället av det polska parlamentet.¹⁰⁰ Detta har fått kritik av inhemska aktörer men också av EU och stora delar av det internationella samfundet och är i strid med både EU:s lagar och Polens (tidigare) konstitution.¹⁰¹ I kombination med detta trädde nya lagar i kraft som sänkte pensionsåldern för domare i Högsta Domstolen och tvingade många sittande domare ur tjänst, trots att deras mandatperiod sträckte sig flera år framåt. Ungefär samma process skedde vid vad som endast kan liknas vid en politisk kapning av KRJ där sittande ledamöter i organet får lämna sin tjänst och nya, politiskt tillsatta ledamöter tar deras plats. Det är i sin tur dessa ledamöter som utser nya domare i de allmänna domstolarna, till exempel Högsta Domstolen. Detta innebär att en majoritet av Polens rättsväsende står indirekt under politisk kontroll, återigen en betydande överträdelse av EU:s lagar, Polens tidigare konstitution, och maktdelningsprincipen.¹⁰² Allt detta har varit i görningen sedan PiS kom till makten 2015 men det var först 2017 som de mest kontroversiella och demokratiskt inskränkande lagarna tog effekt. Utvecklingen tog ytterligare ett steg i fel riktning 2019 när den så kallade "munkavlelagen" togs i kraft. Denna om möjligt ännu mer kontroversiella lag innebär att polska politiker får makten att avskeda och bötfälla domare som de bedömer har agerat skadligt.¹⁰³

4.3 Anknytning till teorin.

Allting börjar med att Kaczyński stannar kvar som partiledare och inte tar rollen som premiärminister, ett högst okonventionellt val. I Sverige hade det varit otänkbart att någon annan än partiledaren för det segrande partiet tog rollen som statsminister men tack vare PiS majoritet i det polska parlamentet samt lojala partimedlemmar kunde Kaczyński styra från skuggorna utan att behöva ta det formella ansvaret för de beslut som tagits i hans namn. Denna typen av kringgående av lagar och regler definieras i teoriavsnittet varken som demokratiskt nekande eller blockering men om man analyserar vad effekterna av hans handlande är så blir det tydligt att denna typen av agerande kan klassas som demokratiskt nekande. Kaczyński och PiS kringgår de konstitutionella lagarna, som är till för att skydda statens och medborgarnas integritet, trygghet och effektivitet, på ett sätt där det inte finns

¹⁰⁰ Riksdagen, Rådsbeslut om rättsstatsprinciper i Polen, *Riksdagen*, 2018, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/fakta-pm-om-eu-forslag/radsbeslut-om-rattsstatsprinciper-i-polen_h506fpm48/, (Hämtad 2023-12-20).

¹⁰¹ European Commission, European Commission acts to preserve the rule of law in Poland, *European Commission*, 2017, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_2161, (Hämtad 2023-12-20).

¹⁰² Huruvida maktdelningsprincipen är ett krav för en fungerande demokrati är vida debatterat av forskare. Dock är maktdelningsprincipen etablerad både i praktik och teori gällande demokratier enligt Anna Wallerman Ghavani et al., An Empirical Approach to Separation of Powers Research in the EU, *Centre for European Research*, 2022, <https://www.gu.se/sites/default/files/2022-05/An%20Empirical%20Approach%20WP%20220526%20A%C3%96.pdf>, (Hämtad 2023-12-29). För den som vill fördjupa sig i ämnet rekommenderas SOU 1999:76, Demokratiutredningen, *Maktdelning*.

¹⁰³ The Associated Press, In Poland, Controversial Legislation Restricting Judiciary Is Signed Into Law, *The New York Times*, 2020, <https://www.nytimes.com/2020/02/04/world/europe/Poland-judiciary-law.html>, (Hämtad 2023-12-29).

något att göra. Möjligheten för oppositionen (och i förlängningen medborgarna) att genomföra en misstroendeförklaring (eller liknande försök att avsätta regeringen) mot Kaczyński finns inte då han officiellt inte sitter i regeringen utan endast sitter som parlamentsledamot. Detta gör i sin tur att PiS kan genomföra i stort sett vilken politik de vill då de politiska konsekvenserna inte alls är lika kraftiga. Självfallet så kan en misstroendeförklaring riktas mot den sittande presidenten eller premiärministern men med liten effekt då en ny trogen och lojal politiker hade nominerats som efterträdare. I slutändan är allt detta egentligen irrelevant då PiS hade behövt förlora båda sina samarbetspartners SP och PS för att oppositionen skulle ha tillräckligt med röster för att lyckas med en misstroendeförklaring, något som var högst osannolikt. PiS har alltså lyckats undvika de konstitutionella mekanismer som var placerade där för att övervaka och begränsa makthavare vilket ger samma effekt som att ta bort dessa mekanismer och därför bör ses som ett tydligt fall av demokratiskt nekande. Det hade kunnat gå att argumentera för att detta istället är en form av demokratisk blockering då de demokratiska skyddsmekanismerna fortfarande finns kvar men eftersom att mekanismerna inte har någon praktisk effekt över huvud taget i detta fall bör det klassas som demokratiskt nekande och inte blockering. För att klassas som blockering bör mekanismen fortfarande kunna, eller åtminstone kunna försöka, göra delar av sitt jobb och inte bli helt orelevant.

Ett exempel på hur demokratisk blockering har skett i Polen går istället att se i hanteringen av statliga och privata medieföretag. Genom införandet av RNM 2016 tog parlamentet kontroll över regleringen av statlig media och underminerade dess status som oberoende. Möjligheten för parlamentet att avsätta medieföretagens chefer vid missnöje gör att det ställs helt andra krav och förväntningar på vilket innehåll som produceras. Om det styrande partiet är missnöjd med vilken rapportering som sker eller hur partiet belyses i media så kan det innebära att den ansvariga chefen förlorar sitt jobb. Detta är ett tydligt exempel på demokratisk blockering, mediebolagen är fria att producera vilket innehåll de vill men de vet också att om de producerar sådant som inte uppskattas av det styrande partiet, PiS i detta fall, så står de högt uppsatta cheferna utan jobb. Det finns ingen strikt regel eller krav på vad som får sägas i media eller inte, däremot finns det en stort incitament att vara försiktig med vad som sägs och inte uttrycka sig allt för regeringskritiskt. Sådant är även fallet för de privata mediebolagen och här visas den demokratiska blockeringen kanske till och med ännu tydligare. De företag som uttrycker sig kritiskt mot regeringen och belyser den allt mer kontrollerande och politiska miljön blir straffade genom minskade bidrag, hård retorik och stämningar. Återigen finns det inga hårda begränsningar på vad dessa medieföretag får göra och inte, det vill säga det finns inga lagar eller regler som begränsar deras agerande, men de mjuka begränsningarna som finns är i många fall tillräckligt allvarliga att de blir avskräckta och faller i led, samtidigt som risken finns att de går under tack vare de ekonomiska konsekvenserna. Situationen i Polen är inte lika allvarliga som i andra länder (till exempel Turkiet) men PiS har framgångsrikt lyckats kväva de inhemska medieföretagen till en sådan grad att de vid varje publikation måste överväga de politiska konsekvenserna av materialet de publicerar.

Skulle de polska mediebolagen försöka använda sig av det polska rättsväsendet för att få rättvisa och återfå sina konstitutionella rättigheter är ett positivt resultat föga troligt. Det polska rättsväsendet har likt mediesektorn genomgått en omfattande politisering och kan knappast kallas oberoende längre. Vid första anblick kan reformeringen av rättsväsendet se ut som demokratiskt nekande men i själva fallet är det demokratisk blockering som har skett även här. De polska domstolarna har kvar samma befogenheter och skyldigheter som tidigare men är nu (indirekt) tillsatta av parlamentet istället för inom den egna organisationen vilket för med sig stora förändringar. Domare tillsätts inte längre endast baserat på kompetens utan även baserat på politisk tillhörighet. Detta innebär att besluten som tas av domarna inte bara blir politiskt färgade men möjligheten finns också att besluten helt enkelt är fel. Det är inte särskilt troligt att det styrande partiet skulle tillsätta ledamöter i KRJ (som i sin tur utnämner domarna i de allmänna domstolarna) som inte delar partiets politiska åsikter, särskilt när det styrande partiet i fråga genomför reformer och lagar som möjligtvis kan bedömas som stridande mot konstitutionen. I kombination med den så kallade "munkavlelagen" som infördes 2019 som ger parlamentet makten att bötfälla och avskeda domare som agerar skadligt mot polska intressen betyder detta att Polens domstolar inte går att lita på för en objektiv, sanningsenlig och framför allt demokratisk bedömning. EU-domstolen har redan bekräftat denna slutsats och dömt polska staten till böter på över en halv miljard euro.¹⁰⁴

Sättet alla dessa förändringar har genomförts kan också räknas in i hela ekvationen gällande democratic backsliding. Genom användandet av enskilda motioner har den polska regeringen kunnat kringgå den demokratiska vaktkur som funnits inbakad i systemet. Nya lagar behöver vid användandet av enskilda motioner inte konsultera berörda myndigheter och organisationer och kan därför genomföras i ett rasande tempo och utan någon återkoppling från en oberoende och insatt källa, vilket innebär att dessa lagar knappt har någon översikt alls av någon förutom parlamentet. Huruvida detta ska tolkas som demokratiskt nekande eller blockering är debatterbart men om man ska gå i linje med tidigare klassifikationer gjorda i denna uppsats så bör denna process klassas som nekande. Parlamentet kringgår de system och procedurer som är designade för att övervaka och begränsa makthavarna och även om det tidigare systemet finns kvar (det är inte alla lagar som genomförs via enskilda motioner, en betydande del går fortfarande igenom de vanliga kanalerna) så har detta system ingen effekt på de enskilda motionerna och det blir därför samma resultat som om systemet tagits bort. Det som problematiserar just fallet med enskilda motioner är att detta sätt att kringgå processen är inget som skapats av PiS utan har funnits även innan de kom till makten. Den förändring som har skett är endast att enskilda motioner blivit väldigt mycket vanligare under PiS mandatperiod, men går detta verkligen att tolka som democratic backsliding? Är det själva genomförandet av mer auktoritär politik som är huvudsaken när man studerar demokrati respektive autokrati eller är det själva systemet och möjligheterna som bör stå i centrum? Det går att hävda att PiS, just i detta fall gällande enskilda motioner, inte har bidragit till den försämrade demokratin i Polen utan att de endast använt det redan existerande systemet. Å andra sidan går det att argumentera för att det såklart är själva

¹⁰⁴ Europaportalen, Polens "munkavlelag" döms ut av EU-domstolen, *Europaportalen*, 2023, <https://www.europaportalen.se/2023/06/polens-munkavlelag-doms-ut-av-eu-domstolen>, (Hämtad 2023-12-30).

genomförandet av politiken som faktiskt spelar roll. Bara för att möjligheten finns där betyder det inte att den bör användas eller att det är det som är det egentliga syftet med processen. Om man dessutom har i åtanke dels utsträckningen som PiS använda denna process men dels också resultatet av användningen, det vill säga vilka lagar som genomfördes genom just enskilda motioner, vilket i detta fallet var de mest kontroversiella lagarna och reformerna som utan tvekan bidrog till ett mindre demokratiskt Polen.

I detta fallet märks det att de gamla metoderna för att skifta en demokrati till en autokrati har fallit ur stil. Det är ingen omvälvande, kaosartad och explosiv förändring i statskick som skett i Polen utan snarare än långsammare, detaljorienterad och segmenterad process. Lägesförändringen i Polen har inte skett över en natt utan över en hel mandatperiod. Om vi nu blickar tillbaka till uppsatsens teoriavsnitt och Bermeos tankar kring löfteskupper, exekutiv utvidgning och strategisk valmanipulation så stämmer alltså hennes hypotes om den långsamma förvandlingen överens med fallet i Polen. Det dåvarande regeringspartiet PiS använde sig till stor del av exekutiv utvidgning och med en ganska öppen tolkning av begreppet går även delar av en löfteskupp att utläsa ur händelseförloppet. I Polen finns fall av democratic backsliding i båda dess former, både genom demokratiskt nekande och blockering, och processen har skett relativt långsamt och påbyggande. Det har varit en exekutiv utvidgning som först grundat sig i Kaczyńskis position som makthavare utan ansvarstagande, vilket sedan lett till en mängd kontroversiella lagar som möjliggjordes genom en ökad användning av enskilda motioner, för att sedan mynna ut i reformer av först rättsväsendet och sedan av mediesektorn. Reformen och politiseringen av rättsväsendet innebar att de rättsliga konsekvenserna av PiS politik minskade drastiskt i kraft då domstolarna gick från att kritisera de nya lagarna till att legitimera dem, samtidigt som de omfattande förändringarna i medielandskapet gjorde att kritik tystades ner och regeringsvänliga röster premierades. Anledningen till att det går att tolka delar av PiS politik som någon form av löfteskupp är att alla dessa reformer gjordes med motiveringen att stärka demokratin och minska korruptionen. I en regelrätt löfteskupp så krävs det att en statskupp genomförs av en opposition som agerar "demokratifrämjande" men själva efterspelet, reformer i syfte att "rädda" demokratin, är till stor del samma i detta fall som det hade varit vid en regelrätt löfteskupp. Dock är det exekutiv utvidgning som är det centrala temat och det handlingssätt som PiS använt sig av under sin mandatperiod.

5. Avslutning och diskussion

5.1 Svar på frågeställningarna

- *På vilket sätt har demokratins status i Polen påverkats sedan partiet Lag och Rättvisa kom till makten?*

Empirin visar tydligt på att demokratin i Polen har gått bakåt under PiS mandatperiod. Samtliga värden har minskat och flera nyckelvariabler har sett ett betydande fall. Den politiska kontrollen över de demokratiska institutionerna har ökat markant och domstolar såväl som offentlig media står under indirekt politisk kontroll samtidigt som ledande politiska aktörer har undvikit och kringgått de demokratiska processerna för ansvar.

- *Vilka var de viktigaste besluten som togs kopplat till demokratins status i Polen?*

De tre viktigaste besluten tagna kopplat till demokratins status i Polen är beslutet att använda sig av enskilda motioner för att driva igenom kontroversiella lagar, beslutet att införa RNM som mediereglerande organ samt beslutet att skifta utnämningen av ledamöter till KRJ från den egna organisationen till parlamentet. Alla dessa beslut är sammankopplade med varandra och kan ses som en del av kedja där PiS successivt ökade den politiska kontrollen av det polska samhället genom att tysta kritiker och försvaga de demokratiska institutionerna. PiS utnyttjade ett redan existerande kryphål via enskilda motioner för att snabbt och skoningslöst driva igenom sin kontroversiella politik och använde sedan samma metod för att så gott som neutralisera de två viktigaste institutionerna när det kommer till demokratisk övervakning och maktodelningsprincipen. När domstolarna väl var fyllda med vänligt sinnade domare samt den journalistiska friheten kraftigt begränsad kunde PiS fortsätta att driva sin politik utan motstånd, ett kraftigt slag mot demokratins status i Polen.

- *Hur kan händelserna i Polen kategoriseras med hjälp av democratic backsliding och hur kan det öka vår förståelse för politiska besluts påverkan på demokratin?*

Alla de viktigaste händelserna kring demokratins tillbakagång i Polen går tämligen enkelt att kategorisera som antingen demokratiskt nekande eller demokratisk blockering. Kring vissa händelser var det inte självklart i vilken av dessa två fack händelserna skulle placeras i men uppsatsen lyckades tolka och placera in händelserna på ett tillfredsställande och konsekvent sätt. Democratic backsliding visade sig vara ett användbart ramverk för att öka förståelsen kring de politiska beslutens påverkan på demokratin och kunde användas i kombination med processpåring för att kartlägga olika beslut och vilka konsekvenser de hade, både för följande beslut och för demokratin. De formativa moment som lyftes i denna uppsats är långt ifrån alla möjliga formativa moment som kan hittas i detta fallet men de analyserade momenten bidrog ändå delvis till en förklaring bakom händelseförloppet som helhet. Förklaringen är troligtvis inte fullständig och det är långt ifrån omöjligt att det finns formativa moment som denna uppsats missat. Trots detta pekar ändå resultatet på en *möjlig* förklaring eller åtminstone en *del* av förklaringen bakom Polens plötsliga språngmarsch mot ett mer auktoritärt samhälle. Denna uppsats har alltså inte bidragit med en fullständig

förståelse kring vad som hände och varför men den har bidragit med att öka förståelsen en del och uppfyller därför sitt syfte.

5.2 Avslutande diskussion och framtida forskning

Med allt detta i bakhuvudet, vad kommer näst för Polen? 2023 tillträdde en ny regering bestående av den tidigare oppositionen och fast det är för tidigt att kunna studera några faktiska resultat från denna regering vid tiden för denna uppsats är det alltid intressant att teoretisera. Den viktiga frågan är egentligen inte vad den nya regeringen kommer genomföra för sakpolitik utan snarare huruvida den auktoritära trenden kommer att fortsätta med ett nytt parti vid rodet? Kommer den nya regeringen återställa ordningen såsom det såg ut innan PiS kom till makten, kommer de att avstå från nya inskränkande lagar och lämna kvar allt som det är, eller kommer de att ta vara på möjligheten som nu finns och utnyttja de nya landskapet för egen politisk vinning, precis som deras företrädare gjorde? Detta är en synnerligen intressant forskningsmöjlighet och en uppföljande studie gjord efter nästa parlamentsval där samma värden studeras (förutsatt att Nations in Transit fortfarande publiceras) hade varit givande för forskningsfältet och möjligtvis kunnat peka på huruvida democratic backsliding kan kopplas ihop med politisk färg och partitillhörighet. I andra europeiska länder som genomgått betydande skiften i auktoritär riktning, till exempel Turkiet och Ungern, har den regering som startade processen behållit makten och fortsatt med liknande politik. Är det systemet i sig som skapar detta skifte, oavsett parti vid makten, eller är det enskilda aktörer som driver på förändringen för egen vinning? Ett resultat från en sådan studie hade också varit nyttigt vid applicering av teorin democratic backsliding på andra länder då det förhoppningsvis hade kunnat ge oss en aning om huruvida en demokratisk kollaps är en oundviklig sanning i alla demokratiska stater, ett resultat av maktgiriga politiker eller bara en tillfällig trend.

6. Källförteckning

Bermeo, Nancy On Democratic backsliding, *Journal of Democracy*, 2016.

Bermeo, Nancy Democracy in Europe, *Daedalus*, 1994.

Ciensi, Jan, The King of Poland, *Politico*, 2015,
<https://www.politico.eu/article/poland-elections-kaczynski-tusk-duda-smolensk/>, (Hämtad 2023-11-30).

European Centre for Press and Media Freedom, The Media Freedom Rapid Response supports Gazeta Wyborcza in Poland, 2020,
<https://www.ecpmf.eu/the-media-freedom-rapid-response-supports-gazeta-wyborcza-in-poland/>, (Hämtad 2023-12-02).

European Commission, European Commission acts to preserve the rule of law in Poland, *European Commission*, 2017,
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_17_2161, (Hämtad 2023-12-20).

Europeiska Unionen, Europeiska unionens historia 2000-2009, *Europeiska unionen*,
https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/2000-09_sv, (Hämtad 2023-11-09).

Europaportalen, Demokrati i Europa, *Europaportalen*, 2023,
<https://www.europaportalen.se/teman/demokrati-i-europa> (Hämtad 2023-11-09).

Europaportalen, Polens "munkavlelag" döms ut av EU-domstolen, *Europaportalen*, 2023,
<https://www.europaportalen.se/2023/06/polens-munkavlelag-doms-ut-av-eu-domstolen>, (Hämtad 2023-12-30).

Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik; Wängnerud, Lena, 2012,
Metodpraktikan, Stockholm: Norstedts Juridik AB.

Ezrow, Natasha M. och Frantz, Erica, 2011, *Dictators and Dictatorships: Understanding Authoritarian Regimes and Their Leaders*, New York: Continuum.

Freedom House, Nations in Transit Methodology, *Freedom House*,
<https://freedomhouse.org/reports/nations-transit/nations-transit-methodology>, (Hämtad 2023-11-23).

Freedom House, Nations in Transit, *Freedom House*,
<https://freedomhouse.org/report/nations-transit>, (Hämtad 2023-11-23).

Freedom House, Poland, *Freedom House*, <https://freedomhouse.org/country/poland>, (Hämtad 2023-12-27).

George, Alexander L och Bennett, Andrew, 2005, *Case Studies and Theory Development in Social Sciences*, Cambridge: MIT Press.

Herman, Edward S. och Chomsky, Noam, 1988, *Manufacturing Consent*, New York: Pantheon Books, s 28.

Kroenig, Matthew 2020, *The Return of Great Power Rivalry: Democracy versus Autocracy from the Ancient World to the U.-S. and China*. New York: Oxford University Press.

Mcleod, Saul, Mazlow's Hierarchy of Needs, *Simply Psychology*, 2023, <https://www.simplypsychology.org/maslow.html> (Hämtad 2023-11-10).

North Atlantic Treaty Organization, NATO member countries, *North Atlantic Treaty Organization*, 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm#coldwar2 (Hämtad 2023-11-09).

Radio Poland, Senior civil servants to be appointed, *Radio Poland*, 2015, <http://archiwum.thenews.pl/1/9/Artykul/234913>, (Hämtad 2023-11-30).

Riksdagen, Rådsbeslut om rättsstatsprinciper i Polen, *Riksdagen*, 2018, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/fakta-pm-om-eu-forslag/radsbeslut-om-rattsstatsprinciper-i-polen_h506fpm48/, (Hämtad 2023-12-20).

The Associated Press, In Poland, Controversial Legislation Restricting Judiciary Is Signed Into Law, *The New York Times*, 2020, <https://www.nytimes.com/2020/02/04/world/europe/Poland-judiciary-law.html>, (Hämtad 2023-12-29).

U.S. Department of State, U.S. Relations with Poland, *U.S. Department of State*, <https://www.state.gov/u-s-relations-with-poland/>, (Hämtad 2023-12-19).

Wallerman Ghavanini, Anna; Östlund, Allison; Pedersen, Camilla; Kaddar, Sara; Karahan, Izel, An Empirical Approach to Separation of Powers Research in the EU, *Centre for European Research*, 2022, <https://www.gu.se/sites/default/files/2022-05/An%20Empirical%20Approach%20WP%20220526%20A%C3%96.pdf>, (Hämtad 2023-12-29).

Wolkenstein, Fabio, What is democratic backsliding?, *Constellations*, 2022.

7. Appendix 1

National Democratic Governance

1. Is the country's governmental system democratic?
 - Does the Constitution or other national legislation enshrine the principles of democratic government?
 - Is the government open to meaningful citizen participation in political processes and decision-making in practice?
 - Is there an effective system of checks and balances between legislative, executive, and judicial authority?
 - Does a freedom of information act or similar legislation ensure access to government information by citizens and the media?
 - Is the economy free of government domination?
2. Is the country's governmental system stable?
 - Is there consensus among political groups and citizens on democracy as the basis of the country's political system?
 - Is stability of the governmental system achieved without coercion, violence, or other abuses of basic rights and civil liberties by state or non-state actors?
 - Do citizens recognize the legitimacy of national authorities and the laws and policies that govern them?
 - Does the government's authority extend over the full territory of the country?
 - Is the governmental system free of threats to stability such as war, insurgencies, and domination by the military, foreign powers, or other powerful groups?
3. Is the legislature independent, effective, and accountable to the public?
 - Does the legislature have autonomy from the executive branch?
 - Does the legislature have the resources and capacity it needs to fulfill its lawmaking and investigative responsibilities? (consider financial resources, professional staffs, democratic management structures, etc.)
 - Do citizens and the media have regular access to legislators and the legislative process through public hearings, town meetings, published congressional records, etc.?
 - Do legislative bodies operate under effective audit and investigative rules that are free of political influence?
 - Does the legislature provide leadership and reflect societal preferences by providing a forum for the peaceful and democratic resolution of differences?
4. Is the executive branch independent, effective, and accountable to the public?
 - Is the executive branch's role in policy making clearly defined vis-à-vis other branches of government?
 - Does the executive branch have the resources and capacity it needs to formulate and implement policies?
 - Do citizens and the media have regular access to the executive branch to comment on the formulation and implementation of policies?
 - Does a competent and professional civil service function according to democratic standards and practices?

- Do executive bodies operate under effective audit and investigative rules that are free of political influence?
 - Does the executive branch provide leadership and reflect societal preferences in resolving conflicts and supporting democratic development?
5. Are the military and security services subject to democratic oversight?
- Does the Constitution or other legislation provide for democratic oversight and civilian authority over the military and security services?
 - Is there sufficient judicial oversight of the military and security services to prevent impunity?
 - Does the legislature have transparent oversight of military and security budgets and spending?
 - Do legislators, the media, and civil society groups have sufficient information on military and security matters to provide oversight of the military and security services?
 - Does the government provide the public with accurate and timely information about the military, the security services, and their roles?

Electoral Process

1. Is the authority of government based upon universal and equal suffrage and the will of the people as expressed by regular, free, and fair elections conducted by secret ballot?
2. Are there fair electoral laws, equal campaigning opportunities, fair polling, and honest tabulation of ballots?
3. Is the electoral system free of significant barriers to political organization and registration?
4. Is the electoral system multiparty based, with viable political parties, including an opposition party, functioning at all levels of government?
5. Is the public engaged in the political life of the country, as evidenced by membership in political parties, voter turnout for elections, or other factors?
6. Do ethnic and other minority groups have sufficient openings to participate in the political process?
7. Is there opportunity for the effective rotation of power among a range of different political parties representing competing interests and policy options?
8. Are the people's choices free from domination by the specific interests of power groups (the military, foreign powers, totalitarian parties, regional hierarchies, and/or economic oligarchies)?
9. Were the most recent national legislative elections judged free and fair by domestic and international election-monitoring organizations?
10. Were the most recent presidential elections judged free and fair by domestic and international election-monitoring organizations?

Civil Society

1. Does the state protect the rights of the independent civic sector?
2. Is the civil society vibrant? (Consider growth in the number of charitable, nonprofit, and nongovernmental organizations; improvements in the quality of performance of civil society groups; locally led efforts to increase philanthropy and volunteerism; the public's active participation in private voluntary activity; the presence of effective civic and cultural organizations for women and ethnic groups; the participation of religious groups in charitable activity; or other factors.)
3. Is society free of excessive influence from extremist and intolerant nongovernmental institutions and organizations? (Consider racists, groups advocating violence or terrorism, xenophobes, private militias and vigilante groups, or other groups whose actions threaten political and social stability and the transition to democracy.)
4. Is the legal and regulatory environment for civil society groups free of excessive state pressures and bureaucracy? (Consider ease of registration, legal rights, government regulation, fund-raising, taxation, procurement, and access-to-information issues.)
5. Do civil society groups have sufficient organizational capacity to sustain their work? (Consider management structures with clearly delineated authority and responsibility; a core of experienced practitioners, trainers, and the like; access to information on NGO management issues in the native language; and so forth.)
6. Are civil society groups financially viable, with adequate conditions and opportunities for raising funds that sustain their work? (Consider sufficient organizational capacity to raise funds; option of nonprofit tax status; freedom to raise funds from domestic or foreign sources; legal or tax environment that encourages private sector support; ability to compete for government procurement opportunities; ability to earn income or collect cost recovery fees.)
7. Is the government receptive to policy advocacy by interest groups, public policy research groups, and other nonprofit organizations? Do government officials engage civil society groups by inviting them to testify, comment on, and influence pending policies or legislation?
8. Are the media receptive to civil society groups as independent and reliable sources of information and commentary? Are they positive contributors to the country's civic life?
9. Does the state respect the right to form and join free trade unions?
10. Is the education system free of political influence and propaganda?

Independent Media

1. Are there legal protections for press freedom?
2. Are journalists, especially investigative reporters, protected from victimization by powerful state or non-state actors?
3. Does the state oppose onerous libel laws and other excessive legal penalties for "irresponsible" journalism?
4. Are the media's editorial independence and news-gathering functions free of interference from the government or private owners?

5. Does the public enjoy a diverse selection of print and electronic sources of information, at both the national and local level, that represent a range of political viewpoints?
6. Are the majority of print and electronic media privately owned and free of excessive ownership concentration?
7. Is the private media's financial viability subject only to market forces (that is, is it free of political or other influences)?
8. Is the distribution of newspapers privately controlled?
9. Are journalists and media outlets able to form their own viable professional associations?
10. Does society enjoy free access to and use of the Internet, is diversity of opinion available through online sources, and does government make no attempt to control the Internet?

Local Democratic Governance

1. Are the principles of local democratic government enshrined in law and respected in practice?
 - Does the Constitution or other national legislation provide a framework for democratic local self-government?
 - Have substantial government powers and responsibilities been decentralized in practice?
 - Are local authorities free to design and adopt institutions and processes of governance that reflect local needs and conditions?
 - Do central authorities consult local governments in planning and decision-making processes that directly affect the local level?
2. Are citizens able to choose their local leaders in free and fair elections?
 - Does the Constitution or other national legislation provide for local elections held on the basis of universal, equal, and direct suffrage by secret ballot?
 - Do local governments derive their power on the basis of regular, free, and fair local elections (either through direct election or through election by local assemblies or councils)?
 - Are free and fair local elections held at regular intervals and subject to independent monitoring and oversight?
 - Do multiple candidates representing a range of views participate in local elections and in local government bodies?
 - Are voters' choices in local elections free from domination by power groups such as national political parties, central authorities, economic oligarchies, etc?
 - Are citizens engaged in local electoral processes, as evidenced by party membership, voter turnout, or other factors?
3. Are citizens ensured meaningful participation in local government decision-making?
 - Do local governments invite input from civil society, business, trade unions, and other groups on important policy issues before decisions are made and implemented?

- Do local governments initiate committees, focus groups, or other partnerships with civil society to address common concerns and needs?
 - Are individuals and civil society groups free to submit petitions, organize demonstrations, or initiate other activities that influence local decision-making?
 - Do women, ethnic groups, and other minorities participate in local government?
 - Do the media regularly report the views of local civic groups, the private business sector, and other nongovernmental entities about local government policy and performance?
4. Do democratically elected local authorities exercise their powers freely and autonomously?
- Do central authorities respect local decision-making authority and independence?
 - Are local governments free to pass and enforce laws needed to fulfill their responsibilities?
 - Do local authorities have the right to judicial remedy to protect their powers?
 - Do local governments have the right to form associations at the domestic and international level for protecting and promoting their interests?
5. Do democratically elected local authorities have the resources and capacity needed to fulfill their responsibilities?
- Are local governments free to collect taxes, fees, and other revenues commensurate with their responsibilities?
 - Do local governments automatically and regularly receive resources that are due from central authorities?
 - Do local governments set budgets and allocate resources free of excessive political influences and central controls?
 - Are local authorities empowered to set staff salaries, staff size and staffing patterns, and is recruitment based on merit and experience?
 - Do local governments have the resources (material, financial, and human) to provide quality services, ensure a safe local environment, and implement sound policies in practice?
6. Do democratically elected local authorities operate with transparency and accountability to citizens?
- Are local authorities subject to clear and consistent standards of disclosure, oversight, and accountability?
 - Are local authorities free from domination by power groups (economic oligarchies, organized crime, etc) that prevent them from representing the views and needs of the citizens who elected them?
 - Are public meetings mandated by law and held at regular intervals?
 - Do citizens and the media have regular access to public records and information?
 - Are media free to investigate and report on local politics and government without fear of victimization?

Judicial Framework and Independence

1. Does the constitutional or other national legislation provide protections for fundamental political, civil, and human rights? (Includes freedom of expression, freedom of conscience and religion, freedom of association, and business and property rights.)
2. Do the state and nongovernmental actors respect fundamental political, civil, and human rights in practice?
3. Is there independence and impartiality in the interpretation and enforcement of the constitution?
4. Is there equality before the law?
5. Has there been effective reform of the criminal code/criminal law? (Consider presumption of innocence until proven guilty, access to a fair and public hearing, introduction of jury trials, access to independent counsel/public defender, independence of prosecutors, and so forth.)
6. Are suspects and prisoners protected in practice against arbitrary arrest, detention without trial, searches without warrants, torture and abuse, and excessive delays in the criminal justice system?
7. Are judges appointed in a fair and unbiased manner, and do they have adequate legal training before assuming the bench?
8. Do judges rule fairly and impartially, and are courts free of political control and influence?
9. Do legislative, executive, and other governmental authorities comply with judicial decisions, and are judicial decisions effectively enforced?

Corruption

1. Has the government implemented effective anticorruption initiatives?
2. Is the country's economy free of excessive state involvement?
3. Is the government free from excessive bureaucratic regulations, registration requirements, and other controls that increase opportunities for corruption?
4. Are there significant limitations on the participation of government officials in economic life?
5. Are there adequate laws requiring financial disclosure and disallowing conflict of interest?
6. Does the government advertise jobs and contracts?
7. Does the state enforce an effective legislative or administrative process—particularly one that is free of prejudice against one's political opponents—to prevent, investigate, and prosecute the corruption of government officials and civil servants?
8. Do whistleblowers, anticorruption activists, investigators, and journalists enjoy legal protections that make them feel secure about reporting cases of bribery and corruption?
9. Are allegations of corruption given wide and extensive airing in the media?
10. Does the public display a high intolerance for official corruption?